

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ І СТУДЕНТІВ
ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ**

Білоус Олена Сергіївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки

Криворізький педагогічний інститут

ДВНЗ «Криворізький національний університет»

(м. Кривий Ріг)

Постанова проблеми. Самостійна робота є одним з видів навчальної діяльності студентів. Саме вона формує готовність до самоосвіти, створює базу для безперервної освіти, можливість постійно підвищувати свою кваліфікацію. У наш час питання про організацію самостійної роботи студентів здобуває велике значення, тому що бюджет часу, відведеного для проведення аудиторних занять обмежений, і значну частину програмного матеріалу курсу доводиться виносити на самостійне вивчення. Тому актуальною стає орієнтація процесу професійної підготовки у вузі на оптимізацію й активізацію самостійної роботи студентів.

Аналіз досліджень і публікацій. Загальнопедагогічні підходи до розкриття проблем самостійної роботи студентів у вищій школі знайшли своє відбиття в працях С. І. Архангельського, М. Г. Гарунова, В. І. Загвязинського, І. І. Кобиляцького, М. Д. Нікандрова, П. І. Підкасистого, В. О. Спасьоніна, Т. І. Шамової й інших. Роль і місце самостійних робіт у навчальному процесі при вивченні конкретних дисциплін розглядаються в роботах В. К. Буряка, Т. Ю. Герасимової, С. А. Моїсєєва. Питанням організації самостійної роботи студентів при навчанні у вузі присвячені роботи І. В. Харитонової, Л. Х. Цибікової, Л. І. Давидової і т.д. Самостійна робота студентів розглядається як засіб активізації їх інтелектуальної, творчої діяльності (В. А. Козакова), у плані її оптимізації (В. І. Осмоловський, Г. Г. Серкова), інтенсифікації (В. Н. Боканча), подальшого вдосконалювання (І. Р. Сташкевич), підвищення ефективності (І. А. Аллаєров). Незважаючи на це, проблема самостійної роботи у вищій школі залишається недостатньо розробленою.

Метою даної статті є дослідження організації самостійної роботи студентів педагогічних вузів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дидактиці вищої школи самостійна робота студентів розглядається як основний шлях забезпечення творчої активності студентів у навчальному процесі. Вона розвиває в студентів ініціативу, завзятість у досягненні мети, виробляє вміння самостійно аналізувати факти і явища, вчить самостійному мисленню, що і приводить до творчого розвитку. Самостійна робота служить головним засобом перетворення отриманих знань у вміння й навички.

Аналіз науково-педагогічної літератури, у якій розглядаються питання організації самостійної роботи у вузі, показав, що

найчастіше поняття "самостійна робота" трактують тільки з урахуванням її зовнішніх ознак.

В. І. Загвязинський визначає самостійну роботу як систему взаємодії студента й викладача в аудиторній і позааудиторній роботі. Т. І. Шамова, розглядаючи сутність самостійної роботи студентів з організаційної й змістовної сторін, характеризує її як форму організації навчальної діяльності й звертає увагу на обов'язковість виконання самостійної роботи з її не менш обов'язковим контролем результату [3].

Ми будемо розглядати самостійну роботу студентів як пізнавальну діяльність, виконувану студентом самостійно або під керівництвом викладача, з використанням заданої програми або інструкції, і спрямовану на виконання завдань (або вирішення завдань), з урахуванням особистих потреб і інтересів, психологічних особливостей студентів.

Розглядаючи у своєму дослідженні самостійну роботу як вид пізнавальної діяльності, ми хотіли б виокремити класифікації самостійних робіт, запропоновані П. І. Підкасистим і І. І. Малкіним. Вони пропонують класифікувати самостійні роботи за типами пізнавальної діяльності. Так, П. І. Підкасистий виділяє різні види самостійних робіт [2]: відтворюючі самостійні роботи за зразком; реконструктивно-варіантні; евристичні; творчі (дослідницькі).

І. І. Малкін [1, с.23] стверджує, що кожний тип і вид самостійної роботи одночасно визначає характер пізнавальної діяльності молоді, яка навчається й сам визначається її структурою. Звідси вихідним принципом класифікації виступає ступінь самостійності й творчості навчаючихся при виконанні роботи. З огляду на цю обставину, пропонується наступна класифікація самостійних робіт репродуктивного типу (відтворюючі, тренувальні, оглядові, перевірочні); самостійні роботи пізнавально-пошукового типу (підготовчі, констатуючі, експериментально-пошукові, логічно-пошукові); самостійні роботи творчого типу (художньо-образні, науково-творчі, конструктивно-технічні); самостійні роботи пізнавально-практичного типу (навчально-практичні, суспільно-практичні) [1, с. 26].

У цій класифікації самостійна робота являє собою доцільне сполучення діяльності викладача з одночасною активною діяльністю молоді, яка навчається, із самостійним вирішенням навчаючимися теоретичних і практичних завдань.

Самостійна робота студента займає визначальне місце в процесі перебудови підготовки фахівців у педагогічних вузах. Організація даного виду навчальної діяльності сполучена із цілою низкою досить складних педагогічних проблем. Спробуємо перелічити деякі з них. Насамперед, це відсутність чітких методик щодо прищеплювання навичок самостійної роботи, щодо визначення реального бюджету часу студентів і його раціонального використання,

щодо визначення шляхів оптимального сполучення навчально-пізнавальної й наукової праці студентів у цілісному навчальному процесі вищої школи. Найчастіше в навчальному процесі вузу відсутня диференціація характеру самостійної роботи залежно від специфіки навчального предмета й спеціальності.

Крім того, не завжди простежується цільова практична функція окремої досліджуваної дисципліни, тим більше в контексті з науковою актуальною проблематикою. Мало акцентується уваги на підготовку викладача, здатного шляхом застосування активних методів навчання організувати творчу самостійну діяльність студента, допомагати йому у виборі професійних орієнтирів. І це далеко не всі проблеми сучасної вищої школи щодо організації творчої самостійної роботи студентів. Іншим не менш важливим аспектом самостійної роботи є розвиток навичок творчості, пізнавальної активності, самостійності й системності мислення для необхідності успішного вирішення життєвих і професійних завдань, з якими неминуче зіткнуться молоді фахівці.

Самостійність студентів у навчальній діяльності пов'язана з формуванням у них навичок навчальної праці. У компоненти загальних навичок останнього входять: вміння планувати самостійну роботу, раціонально її організувати, здійснити самоконтроль і вміння працювати в певному темпі.

Сформувані в студента творчу самостійність можливо тільки за умов, якщо студент навчиться переборювати труднощі в процесі придбання знань, а також на етапі їхнього застосування. З огляду на роль викладача в організації самостійної роботи, очевидним є те, що неможливо будувати організацію самостійної діяльності студентів без урахування їхніх потреб. У зв'язку із цим виникає питання, наскільки самі студенти задоволені власною самостійною роботою. Дослідження останнього року показують, що кожний третій студент не вдоволений обставинами організації самостійної роботи, її результатами, зворотним зв'язком з викладачами, контролем.

У якості ж позитивних моментів в організації самостійної роботи студенти відзначають надання їм можливості творчої самореалізації особистості; можливості спробувати себе як педагога; пізнання нового як одержання додаткових знань; розвиток культури мислення; більш глибоке освоєння матеріалу; розвиток індивідуальних якостей особистості; вироблення своєї точки зору щодо досліджуваного питання, а також можливість для спілкування з товаришами в спільному навчанні. Отже, студенти відзначають позитивні моменти й з погляду навчальної функції самостійної роботи, і з позицій інтелектуального розвитку, і з погляду самореалізації особистості й педагогічного задоволення.

Поряд із цим існує ряд труднощів, з якими зіткнуться студенти в процесі самостійної роботи. От лише деякі з них: відсутність потрібного вміння самостійно працювати; недостача

вміння зв'язувати теоретичні знання із практикою. Це говорити про те, що проблема організації самостійної роботи стоїть досить гостро. З метою зміни положення необхідно збагатити цілі й зміст самостійної роботи, що дозволить змінити мотивацію в студентів.

При цьому зміняться й основні орієнтири самостійної діяльності: з бажання здати іспит або залік у бік реального знаходження певного професійного зростання, а, отже, і матеріального життєвого становища. У цьому випадку змінюється й загальна стратегія навчального процесу.

У наш час основна частина навчального часу студентів доводиться на навчальні аудиторні заняття. Обсяг їх традиційно великий, і студенти в силу фізичних можливостей і реального бюджету часу не в змозі займатися регулярно й відповідально самостійною роботою.

Однак в умовах інтенсифікації сучасного освітнього процесу досягти цього шляхом застосування тільки традиційних засобів навчання неможливо, особливе визнання в цьому випадку одержують активні методи, а зокрема, ділові ігри, високий творчий потенціал яких одержав широку підтримку педагогічної й методичної громадськості. Їх застосування дозволяє організувати творчу самостійну роботу студентів, пропонуючи завдання пізнавально-пошукового характеру, які викликають інтелектуальні утруднення, які збуджують пізнавальний інтерес і створюють умови для активного й самостійного засвоєння нових знань.

Не менш важливо, що використання активних методів навчання змінює стереотип традиційного освітнього процесу, коли студент лише відтворює те, що повідомляється в лекціях, при цьому не виникає установки на активну самостійну роботу. У результаті студенти, вивчивши теорію, не вміють застосувати свої знання на практиці.

Роль самостійної роботи при оволодінні будь-яким предметом навряд чи можна переоцінити. Більше того, її значення в сучасних умовах має тенденцію до зростання, виходячи з вимог до фахівців вищої кваліфікації, де велика питома вага приділяється вмінню самостійно орієнтуватися в стрімкому потоці інформації й необхідності постійного підвищення професійного росту й самовдосконалення.

Висновки. Проблема самостійної роботи у вищій школі залишається недостатньо розробленою. До кінця не вирішені проблеми керування самостійною роботою студентів, її ознак і структури, умов ефективного виконання й контролю; способів навчання студентів раціональним прийомом самостійної роботи, умовам її організації; формування нових умінь у процесі самостійної пізнавальної діяльності студентів.

Резюме. В статті розглядається проблема організації самостійної роботи студентів педагогічних ВУЗів як однієї з основ

їх професійної діяльності. **Ключові слова:** самостійна робота, самостійна діяльність, професійна діяльність.

Резюме. В статті розглядається проблема організації самостійної роботи студентів педагогічних ВУЗів як одна з основ їх професійної діяльності. **Ключевые слова:** самостоятельная работа, самостоятельная деятельность, профессиональная деятельность.

Summary. The problem of students' independent work organization at pedagogical universities as one of the foundations of their professional activities is discovered in this article. **Keywords:** independent work, self-employment, professional activity.

Література

1. Малкин И. И. О классификации и рациональном сочетании видов самостоятельных работ учащихся на уроке / И. И. Малкин // Вопросы развития познавательной активности и самостоятельности школьников. – Казань, 1966. – С.23–34.

2. Пидкасистый П. И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении: Теоретико-экспериментальное исследование / П. И. Пидкасистый – М.: Педагогика, 1980. – 240с.

3. Шамова Т. И. Управление образовательными системами: [учеб. пособие для вузов по специальности: 031000 «Педагогика и психология», 033400 «Педагогика»] / Т. И. Шамова, Т. М. Давыденко, Г. Н. Шибанова; Междунар. акад. наук пед. образования. – М.: АCADEMIA, 2002. – 384с.

Подано до редакції 21.06.2012